

การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชุมชนบ้านคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา

กัญญาณิศ ศรีบุญกุล^{1*} และ กรรณิการ์ มาระโกชน์²

บทความวิจัย

¹คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำชาชนครินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา 24000

²คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำชาชนครินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา 24000

*ผู้เขียนหลัก อีเมล: kasima11@hotmail.com

วันที่รับบทความ:

30 พฤศจิกายน 2563

วันแก้ไขบทความ:

3 กุมภาพันธ์ 2564

วันที่ตอบรับบทความ:

5 กุมภาพันธ์ 2564

บทคัดย่อ

ชุมชนบ้านคลองเขื่อน ตำบลคลองเขื่อน อำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา มีทรัพยากรชุมชนคือ มะม่วงสายพันธุ์ต่าง ๆ เช่น มะม่วงน้ำดอกไม้ มะม่วงทวายเดือนเก้า และจำหน่ายเป็นมะม่วงสดและมะม่วงกวนเท่านั้น งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สำหรับรองรับการยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัย ชุมชน และภาคีเครือข่าย การดำเนินการประกอบด้วย 1) กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว คือ นมชั้นหวานรสมะม่วงน้ำดอกไม้และมะม่วงลอยแก้ว และการพัฒนาของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชน คือ เสื้อยืดของดีคลองเขื่อนและกระเป๋าผ้าของดีคลองเขื่อน และ 3) การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร โดยการฝึกอบรมและการประชาสัมพันธ์และเพิ่มช่องทางการตลาด ส่งผลให้ชุมชนเป็นที่รู้จักมากขึ้น มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และมีสื่อภายนอกเข้ามาถ่ายทำรายการ สามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนโดยเฉลี่ย 3,000 – 3,500 บาทต่อเดือน คนในชุมชนได้รับการพัฒนาด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ มีการประชาสัมพันธ์และสร้างช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นและสร้างรายได้ในชุมชน

คำสำคัญ: จังหวัดฉะเชิงเทรา ชุมชนบ้านคลองเขื่อน ผลิตภัณฑ์มะม่วง การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของที่ระลึก

Agricultural Product Development for Agricultural Tourism Ban Khlong Khuean Community, Chachoengsao Province

Kanchayanis Srinukoon^{1,*} and Kannika Maraphot²

Research Article

¹Faculty of Science and Technology, Rajabhat Rajanagarindra University, Muang district, Chachoengsao Province, 24000 Thailand

²Faculty of Management Science, Rajabhat Rajanagarindra University, Muang district, Chachoengsao Province, 24000 Thailand

*Corresponding author's E-mail: kasima11@hotmail.com

Received:
30 November 2020

Received in revised form:
3 February 2021

Accepted:
5 February 2021

Abstract

Ban Khlong Khuean community, located in Tambon Khlong Khuean, Khlong Khuean district, Chachoengsao province, has various mango species as its community resources. The major types include Nam Dok Mai and Dawei which are sold as fresh mango and processed mango products, namely mango sheets. This research aims to develop agricultural tourism products as well as enhance community dynamics and potential in promoting creative local tourism. This involved operational research work among researchers, community representatives, and network partners. The implementation included 1) the participation process of the networking parties; 2) the development of tourism products and local souvenirs; and 3) the development of human potential. Processed product development includes Nam Dok Mai mango-flavored sweetened condensed milk and mango in light syrup (mango Loikaw) whereas local souvenirs reflecting the community's identity are t-shirts and cloth bags from Dee Khlong Khuean. The organized training courses, public relations, and expansion of marketing channels result in improved tourism potential. For instance, the community is known to a broader public, attracting external media to film programs for broadcasting, which in return will draw more public interest. The locals can sell products and generate an income of 3,000 – 3,500 baht per month on average. In summary, people in the community have become skilled in local product processing while publicity and distribution channels for community products have been addressed, leading to local development and an increase in community income.

Keywords: Chachoengsao province, Ban Khlong Khuean community, Mango products, Agricultural tourism, Souvenir

บทนำ

การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นส่วนเสริมให้กับภาคบริการที่สร้างรายได้หลักของประเทศ โดยอาศัยความโดดเด่นและความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน โดยเฉพาะการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ ที่ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจของท้องถิ่น ทำให้เกิดการกระจายรายได้สู่ประชาชนในพื้นที่ สร้างงาน สร้างอาชีพ และทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม อันนำมาซึ่งความสมัครสมานสามัคคี ระหว่างนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคต่าง ๆ

จังหวัดฉะเชิงเทราอยู่ในพื้นที่เศรษฐกิจภาคตะวันออก รวมทั้งตั้งอยู่ใกล้กับสนามบินสุวรรณภูมิ มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและมีแนวโน้มที่จะได้รับการพัฒนาส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560–2564) ในการสร้างสมดุลให้นักท่องเที่ยวกลุ่มต่าง ๆ ผ่านการตลาดเฉพาะกลุ่ม นอกจากนี้แผนพัฒนาจังหวัดฉะเชิงเทราในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 (Development plan of Chachoengsao province: 2018–2022 Review edition, 2021) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานและมีอัตลักษณ์ สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ชุมชน โดยการนำทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นและได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมาพัฒนาเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้พื้นที่มีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและกระจายรายได้ให้กับชุมชนจากการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

มะม่วงเป็นสินค้าเกษตรที่สำคัญของจังหวัดฉะเชิงเทรา และมีหลายสายพันธุ์ ทำให้มีผลผลิตตลอดทั้งปี มะม่วงแบ่งออกเป็นสายพันธุ์ที่นิยมรับประทานแบบสุกซึ่งจะมีรสชาติหวานหอม และสายพันธุ์ที่นิยมรับประทานแบบดิบซึ่งจะมีรสชาติมัน สายพันธุ์มะม่วงซึ่งแบ่งตามพื้นที่ปลูก (Chachoengsao mango planting information, 2018) แสดงดังตารางที่ 1 จากความหลากหลายของสายพันธุ์มะม่วง และช่วงฤดูกาลที่มะม่วงมีผลผลิตเป็นจำนวนมาก พบว่าสายพันธุ์ที่นิยมรับประทานแบบสุก มีรสชาติหวานหอมเป็นเอกลักษณ์ และมีราคาสูง คือ มะม่วงน้ำดอกไม้เบอร์ 4 มะม่วงน้ำดอกไม้สีทอง มะม่วงอกร่อง และมะม่วงพิมเสน ในขณะที่มะม่วงสายพันธุ์อื่น ๆ จะรับประทานแบบดิบ และนิยม

แปรรูปเพื่อยืดอายุการเก็บรักษาและมีมะม่วงบริโภคได้ทั้งปี ซึ่งรูปแบบการแปรรูปที่ได้รับความนิยม คือ การกวน การอบแห้ง และการดอง เป็นต้น

สถานการณ์ที่เป็นอยู่เดิม

ในปี พ.ศ. 2562 จังหวัดฉะเชิงเทรามีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.04 สร้างรายได้ให้กับจังหวัดฉะเชิงเทรา 3,984.33 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.36 (Development plan of Chachoengsao province: 2018–2022 Review edition, 2021) เนื่องจากจังหวัดฉะเชิงเทรามีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น แหล่งท่องเที่ยวด้านศาสนา แหล่งท่องเที่ยวด้านเกษตร การท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ การท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวด้านวิถีชีวิตชุมชน

ตำบลคลองเขื่อนมีรูปแบบระบบเศรษฐกิจการเกษตร ประชาชนส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำที่มีการทับถมของตะกอนจากแม่น้ำบางปะกง ทำให้ผลผลิต

ตารางที่ 1 สายพันธุ์มะม่วงแบ่งตามพื้นที่ปลูกในจังหวัดฉะเชิงเทรา

สายพันธุ์มะม่วง	พื้นที่ปลูก (ไร่)
มะม่วงน้ำดอกไม้เบอร์ 4	6,846
มะม่วงเขียวเสวย	6,435
มะม่วงแรด	4,474
มะม่วงน้ำดอกไม้สีทอง	4,423
มะม่วงทวายเดือนเก้า	4,149
มะม่วงฟ้าลั่น	1,334
มะม่วงโชคอนันต์	1,195
มะม่วงทองคำ	913
มะม่วงอกร่อง	554
มะม่วงชายตึก	530
มะม่วงพิมเสน	211
มะม่วงมหาชนก	49
สายพันธุ์อื่น ๆ เช่น มะม่วงมันขุนศรี มะม่วงเพชรบ้านลาด	1,000

ด้านการเกษตรซึ่งประกอบด้วย มะม่วง หนาก กล้วย มะพร้าว ในพื้นที่มีคุณภาพดี ได้รับรางวัลจากการประกวดแข่งขันทั้งระดับจังหวัดและระดับประเทศ ปัจจุบันการทำสวนแบบท่องเที่ยวดั้งเดิม (ภาพที่ 1ก) มีจำนวนลดน้อยลง เนื่องจากการเปลี่ยนเจ้าของที่ดิน และการเปลี่ยนจากสวนผลไม้เป็นนาข้าว บ่อปลา และบ่อกึ่งมะม่วงน้ำดอกไม้ (ภาพที่ 1ข) เป็นผลผลิตที่ขึ้นชื่อ มีความอร่อย และมีคุณภาพในระดับการส่งออก ในฤดูกาลที่ผลผลิตมะม่วงมีจำนวนมากส่งผลให้ไม่สามารถขายมะม่วงผลสดได้ทั้งหมด จึงแปรรูปเป็นมะม่วงกวน (ภาพที่ 1ค) เพื่อเป็นรายได้เสริม โดยรายได้ส่วนใหญ่ของคนในชุมชนมาจากผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งจะขึ้นอยู่กับฤดูกาล ในช่วงเดือนมีนาคม – พฤษภาคม ที่มีผลผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้ เกษตรกรจะมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตมะม่วง แต่ในช่วงที่ไม่มีผลผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้จำหน่าย เกษตรกรก็จะมีรายได้ลดลง

พื้นที่ตำบลคลองเขื่อน อำเภอกองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว มีฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับมะม่วง ซึ่งเป็นเส้นทาง การท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่น่าสนใจ ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และกระจายรายได้ให้กับชุมชน ทั้งนี้การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ตำบลคลองเขื่อนให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับสิ่งที่จะ

กระทบต่อชุมชนในอนาคตเมื่อการท่องเที่ยวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตในชุมชน

ชุมชนบ้านคลองเขื่อน เป็นชุมชนที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยมีแหล่งการเรียนรู้ด้านการเกษตร และมีนักท่องเที่ยวศึกษาดูงานในพื้นที่ในลักษณะการนัดหมายล่วงหน้า มีการจัดเส้นทางท่องเที่ยวและอาหาร ทั้งนี้เนื่องจากตำบลคลองเขื่อน เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการปลูกมะม่วง และเป็นแหล่งปลูกมะม่วงน้ำดอกไม้เพื่อการส่งออกที่สำคัญของจังหวัดฉะเชิงเทรา มีแหล่งเรียนรู้ด้านการปลูกมะม่วง การผลิตฮอโมชีวภาพและปุ๋ยอินทรีย์ การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในสวนมะม่วง เช่น การใช้หญ้าแฝกป้องกันการไหลของหน้าดินบริเวณริมตลิ่งร่องสวน การปลูกพืชคลุมดิน เป็นต้น จากพื้นที่ที่เป็นแหล่งเพาะปลูกทางการเกษตร และสภาพทางกายภาพของชุมชนที่เป็นพื้นที่ติดกับแม่น้ำบางปะกง ชุมชนบ้านคลองเขื่อนจึงพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางจักรยาน ที่มีจุดพักแวะต่าง ๆ ภายในชุมชน จากนโยบายโอทอปนวัตกรรมวิถี ซึ่งภาครัฐได้เข้ามาสนับสนุนงบประมาณด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งสร้างผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาทรัพยากรการเกษตร และสร้างแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนเพิ่มขึ้น ชุมชนจึงจัดเตรียมจุดพักค้างแรมในลักษณะโฮมสเตย์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

จากการสำรวจพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลคลองเขื่อน พบว่า เหตุผลในการเดินทางมาท่องเที่ยวชุมชนบ้านคลองเขื่อน คือ แหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงาม สร้างความ

ก

ข

ค

ภาพที่ 1 พื้นที่ปลูกมะม่วง ตำบลคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา ก) สวนมะม่วงแบบยกร่อง ข) ผลผลิตภัณฑมะม่วงน้ำดอกไม้ ค) ผลผลิตภัณฑมะม่วงกวน

ประทับใจ บรรยากาศดี นอกจากนี้ ยังพบว่าชุมชนต้องการพัฒนาสินค้าท้องถิ่นร่วมกับการท่องเที่ยว และพัฒนาผลิตภัณฑ์มะม่วงให้มีอัตลักษณ์ (Maraphot et al., 2019) ซึ่งในปัจจุบันชุมชนยังขาดผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวจากผลผลิตมะม่วงที่สะท้อนอัตลักษณ์ และมีข้อจำกัดทางฤดูกาลในการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนส่งผลให้ชุมชนมีแนวคิดที่จะสร้างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเพื่อรองรับการยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยใช้มะม่วงน้ำดอกไม้ และมะม่วงสายพันธุ์อื่น ๆ ที่ให้ผลผลิตตลอดทั้งปี มีราคาไม่แพง และพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนในช่วงนอกฤดูกาลที่ไม่มีผลผลิตทางการเกษตร

กระบวนการที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงและการยอมรับของชุมชนเป้าหมาย

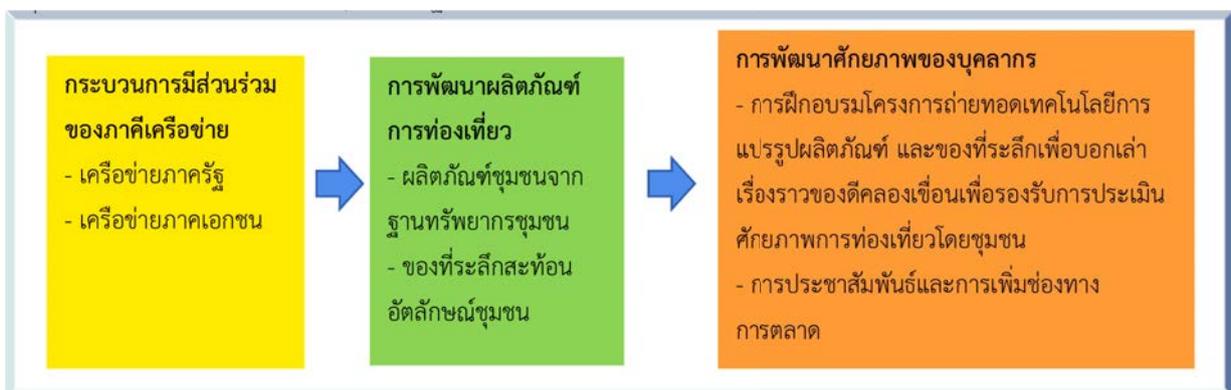
งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้การวิจัยแบบผสมระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ร่วมกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน มีกระบวนการดังนี้ (ภาพที่ 2)

1) กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

การสร้างความร่วมมือของภาคีเครือข่าย ผ่านกระบวนการที่หลากหลาย เช่น การสัมภาษณ์ การประชุมหารือ การสนทนากลุ่ม กับเครือข่ายภาครัฐและภาคเอกชนในพื้นที่ และชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ความร่วมมือของภาคีเครือข่ายส่งผลให้มีการมีส่วนร่วมในการพัฒนา การให้คำปรึกษา และหาจุดที่เหมาะสมใน

การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ภาคีเครือข่ายที่เข้าร่วม มีดังนี้

- 1) **ดีวารีสอร์ท** ร่วมหารือและวางแผนการจัดทำแนวทางการพัฒนาการตลาดในพื้นที่ ร่วมประชุมหารือแผนการตลาดของการท่องเที่ยวบนฐานทรัพยากรชุมชน
- 2) **สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอคลองเขื่อน** ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลและองค์ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ให้คำปรึกษาด้านเกณฑ์ประเมินมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ขับเคลื่อนนโยบายไอทอปนวัตกรรม และงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวผ่านการส่งเสริมพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมทั้งวางแผนขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 3) **สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดฉะเชิงเทรา** เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลคลองเขื่อน สนับสนุนเชิงนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ร่วมกับจังหวัด
- 4) **องค์การบริหารส่วนตำบลคลองเขื่อน** ร่วมลงนามในบันทึกความเข้าใจ (MOU) เพื่อร่วมการพัฒนาเชิงพื้นที่กับมหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ประสานงานร่วมกับชุมชน เป็นศูนย์กลางของชุมชน ให้ความอนุเคราะห์ด้านสถานที่จัดประชุม และกำหนดนโยบายที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินงานท่องเที่ยว จัดโครงการอบรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์และของที่ระลึก เป็นผู้ให้ข้อมูลตามแบบประเมินตนเองในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 5) **คณะกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรมตำบลคลองเขื่อน** เป็นตัวแทนของชุมชนบ้านคลองเขื่อนที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ร่วมดำเนินการวางแผน ขับเคลื่อนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

ภาพที่ 2 กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชุมชนบ้านคลองเขื่อน ตำบลคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา

2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว

จากความต้องการของชุมชนเพื่อการพัฒนาสินค้าท้องถิ่น ร่วมกับการท่องเที่ยว และพัฒนาผลิตภัณฑ์มะม่วงที่สะท้อน อัตลักษณ์ (Maraphot et al., 2019) และจากการประชุมร่วมกับ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยว จึง สรุปรูปเป็นแนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวของ ชุมชนบ้านคลองเขื่อน ดังนี้ 1) เป็นผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ ของชุมชน โดยใช้มะม่วงซึ่งเป็นฐานทรัพยากรของชุมชนเป็น วัตถุประสงค์หลัก 2) ผลิตภัณฑ์สามารถผลิตและวางจำหน่ายได้ตลอด ทั่วทั้งปี เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนรายได้ในช่วงที่ไม่มีผลผลิต ทางการเกษตรจำหน่าย และ 3) นักท่องเที่ยวสามารถซื้อเป็น ของฝาก ของที่ระลึกได้ ซึ่งการพัฒนาแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารจากฐานทรัพยากรในชุมชน จำนวน 2 ผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของฝากที่สะท้อน อัตลักษณ์ชุมชน จำนวน 2 ผลิตภัณฑ์

ภาพที่ 3 ผลิตภัณฑ์นมข้นหวานรสมะม่วงน้ำดอกไม้

2.1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารจากฐานทรัพยากร ในชุมชน

ผลิตภัณฑ์ที่ 1 นมข้นหวานรสมะม่วงน้ำดอกไม้

นมข้นหวานเป็นผลิตภัณฑ์ที่นิยมรับประทานทั่วไป สามารถ รับประทานร่วมกับอาหารชนิดอื่น เช่น ขนมปัง หรือน้ำแข็งไส นอกจากนี้ การทำนมข้นหวานยังมีกระบวนการผลิตที่ไม่ซับซ้อน สามารถใช้อุปกรณ์ประกอบอาหารทั่วไปในการผลิต โดยนมข้น หวานที่ผลิตใช้เนื้อมะม่วงน้ำดอกไม้สุกร้อยละ 4.97 ของส่วนผสม (ตารางที่ 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์นมข้นหวานรสมะม่วงน้ำดอกไม้ (ภาพที่ 3) เป็นการนำประโยชน์จากมะม่วงน้ำดอกไม้ตากเกรด มี ลักษณะผิวเป็นจุดดำ มีราคาต่ำ ซึ่งมีอยู่ร้อยละ 15 ของผลผลิต มะม่วงทั้งหมด

ผลิตภัณฑ์ที่ 2 มะม่วงลอยแก้ว

มะม่วงลอยแก้วผลิตจากมะม่วงดิบ ซึ่งสามารถใช้มะม่วง

สายพันธุ์ที่มีผลผลิตตลอดทั้งปี เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลน รายได้ในช่วงที่ไม่มีผลผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้จำหน่าย จากการ ศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยว พบว่าการเดินทางมาท่องเที่ยวใน ชุมชนบ้านคลองเขื่อนตลอดทั้งปี อยู่ที่ร้อยละ 68.64 ดังนั้น ผลิตภัณฑ์มะม่วงลอยแก้ว (ภาพที่ 4) จึง เป็นผลิตภัณฑ์ที่รองรับ การยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน และ สูตรมะม่วงลอยแก้ว (ตารางที่ 3)

2.2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของฝากที่สะท้อนอัตลักษณ์ ชุมชน

แนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์คือ การต่อยอดจาก ผลิตภัณฑ์เดิมที่วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านวังควาย ตำบล คลองเขื่อน มีผลิตภัณฑ์เสื่อสกรีนลายและกระเป๋าผ้า ผงวกับ กิจกรรมชุมชน ณ ดีวา รีสอร์ท การทำเสื่อมัดย้อม โดยใช้สีจาก วัสดุธรรมชาติ เช่น ใบมะม่วง ดอกอัญชัน ผาง เป็นต้น แต่ชุมชน ยังไม่มีผลผลิตที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ชุมชน จึงนำมาออกแบบ ลวดลายใหม่ที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ให้สอดคล้องกับความ

ตารางที่ 2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์นมข้นหวานรสมะม่วงน้ำดอกไม้

วัตถุดิบ	วิธีทำ
นมสด 2,500 กรัม น้ำตาลทรายขาว 1,200 กรัม เนยสด 125 กรัม เนื้อมะม่วงน้ำดอกไม้สุก 200 กรัม	1) เตรียมหม้อตุ๋นในลักษณะ Double boiler ใส่ส่วนผสมที่เหลือในหม้อด้านใน 2) เติมน้ำตาล และน้ำตาลทรายคนให้ละลาย 3) กวนด้วยไฟอ่อน โดยควบคุมอุณหภูมิไม่เกิน 70 องศาเซลเซียส ใช้ระยะเวลากวน 45 นาที เพื่อระเหยน้ำจนมีปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำ 60-65 องศาบริกซ์

คิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในประเด็นของผลผลิตทางการเกษตรที่เป็นจุดเด่นของชุมชน ได้แก่ มะม่วง มะพร้าว ข้าว และกุ้ง

ผลิตภัณฑ์ที่ 1 เลื่อสกรีนลายของดีคลองเขื่อน

การผลิตเป็นการดำเนินการกับนักวิจัยชุมชนจากวิทยาลัยชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านวังควาย ตำบลคลองเขื่อน โดยสกรีนลายที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ชุมชน จัดจำหน่ายโดยใช้ตราหลังรักคลองเขื่อน เพื่อเพิ่มการรับรู้ถึงอัตลักษณ์ชุมชน (ภาพที่ 5)

ผลิตภัณฑ์ที่ 2 กระเป๋าผ้าสกรีนลายของดีคลองเขื่อน

การผลิตเป็นการดำเนินการร่วมกับนักวิจัยชุมชนจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านวังควาย ตำบลคลองเขื่อน โดยออกแบบเป็นกระเป๋าผ้าที่สามารถพับเก็บได้เพื่อความสะดวกในการพกพาและการใช้งานของผู้ซื้อ รวมถึงให้มีขนาดใหญ่เพื่อให้สะดวกต่อการใช้งานและสอดคล้องกับนโยบายลดโลกร้อนในปัจจุบัน ขั้นตอนการร่างแบบ การดำเนินการตัดเย็บเพื่อจำหน่าย

คือ ขนาดกว้าง 18 นิ้ว และ ยาว 14 นิ้ว มีกระเป๋าหลายผ้าขาวม้า ด้านซ้าย มีลายอัตลักษณ์ของดีคลองเขื่อนทางด้านขวา (ภาพที่ 6)

3) การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร

3.1) การดำเนินการโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ และของที่ระลึก เพื่อบอกเล่าเรื่องราวของดีคลองเขื่อนเพื่อรองรับการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ณ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองเขื่อน มีผู้เข้าร่วมอบรมเป็นเกษตรกรชาวสวนมะม่วงในพื้นที่ จำนวน 30 คน เป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าและคุณค่าของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทรัพยากรชุมชน โดยพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารบนฐานทรัพยากรชุมชนจำนวน 2 ผลิตภัณฑ์ คือ นมชั้นหวาน รสมะม่วงน้ำดอกไม้ม และมะม่วงลอยแก้ว (ภาพที่ 7) และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก 2 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ เลื่อยี่ดและกระเป๋าผ้าสกรีนลายของดีคลองเขื่อน (ภาพที่ 8)

ภาพที่ 4 ผลิตภัณฑ์มะม่วงลอยแก้ว

ภาพที่ 5 เลื่อสกรีนลายของดีคลองเขื่อน

ตารางที่ 3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์มะม่วงลอยแก้ว

วัตถุดิบ	วิธีทำ
เนื้อมะม่วงดิบสายพันธุ์ทวายเดือนเก้า หรือ โชคอนันต์ 2,500 กรัม น้ำเชื่อม 3,500 กรัม เกลือป่น 10 กรัม น้ำปูนใส 100 กรัม อัตราส่วนน้ำเชื่อม น้ำตาลทราย 1,000 กรัม น้ำสะอาด 1,300 กรัม	1) ผานมะม่วงดิบเป็นแผ่นบาง แช่น้ำปูนใส 1 คืน 2) นำมะม่วงล้างน้ำเปล่าให้สะอาด 3) ตั้งน้ำเชื่อมให้เดือด ใส่มะม่วง เกลือป่น แล้วปิดไฟทันที 4) พักให้เย็น และบรรจุ

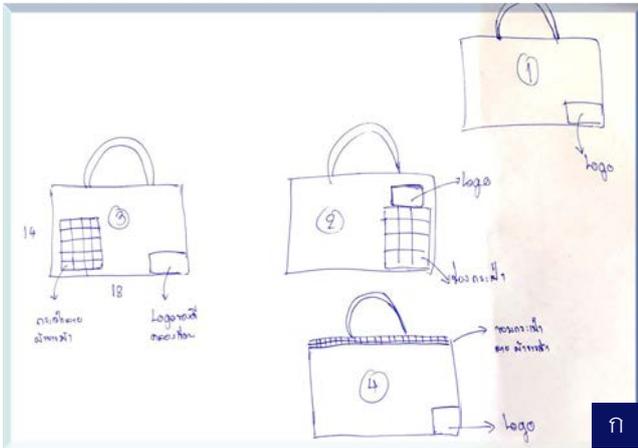
3.2) การประชาสัมพันธ์และการเพิ่มช่องทางการตลาด โดยใช้ช่องทางออนไลน์เป็นการประชาสัมพันธ์และการโฆษณา ผ่านเว็บไซต์ต่าง ๆ (ภาพที่ 9)

ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ใช้

การพัฒนาผลิตภัณฑ์

การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร ต้องคำนึงถึงลักษณะของอาหารที่มีความแตกต่างกัน Srinukoon (2016) ดังนั้นการพัฒนาสินค้าตัวรับประทานจึงมีเทคนิควิธีที่แตกต่างกันตามความ

เหมาะสมของวัตถุดิบในท้องถิ่น และวัตถุประสงค์ของการพัฒนาสินค้าตัวรับประทาน ระยะเวลาที่ใช้ รวมถึงความพร้อมของงบประมาณ เนื่องจากการพัฒนาสินค้าตัวรับประทานแต่ละชนิดมีงบประมาณค่อนข้างมาก ดังนั้นนักพัฒนาสินค้าตัวรับประทานจึงต้องเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาสินค้าตัวรับประทาน คือ ความสามารถในการขาย และแรงผลักดันให้เกิดการขายที่สำคัญคือ ความต้องการของตลาด การประกอบธุรกิจบริการ มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการพัฒนาสินค้าตัวรับประทาน เนื่องจากธุรกิจที่ให้บริการทางด้านอาหารจะต้องให้การบริการโดยต้องคำนึงถึงความพึงพอใจของผู้บริโภค เพื่อแสวงหาความต้องการของผู้บริโภค และสิ่งกระตุ้นให้เกิดการซื้อ เนื่องจากวัตถุประสงค์ของธุรกิจคือการ

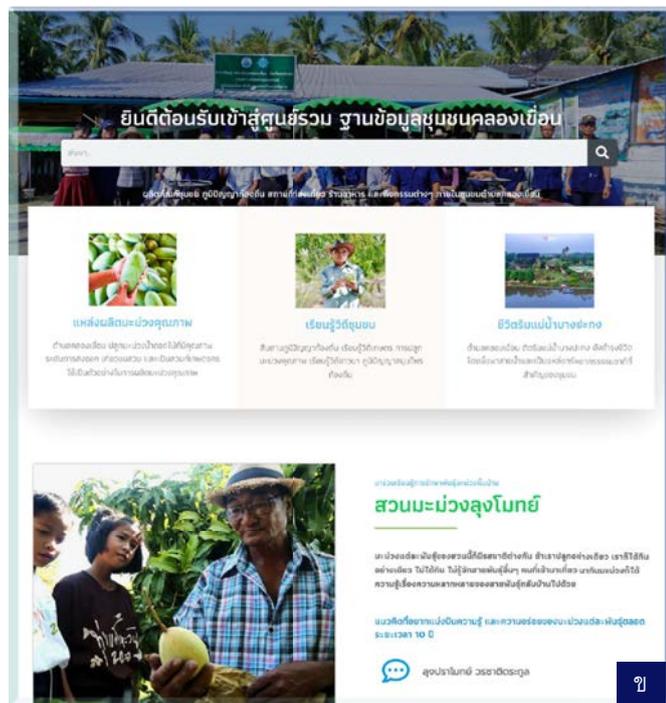
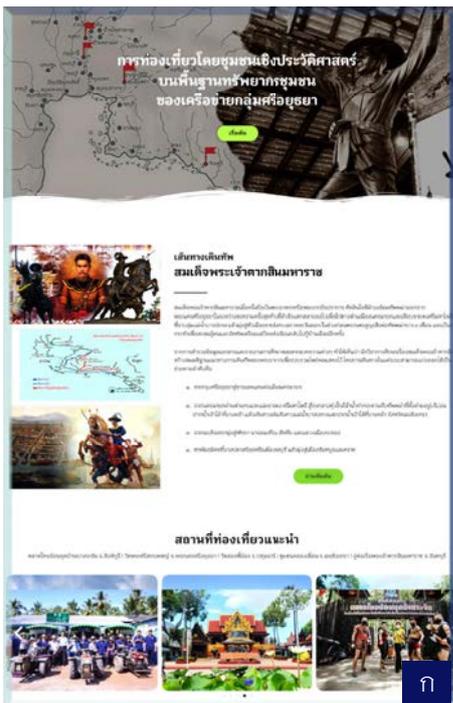
ภาพที่ 6 กระเป๋าผ้าสกรีนลายของดีคลองเขื่อน ก) การร่างแบบกระเป๋าผ้าสกรีนลายของดีคลองเขื่อน ข) กระเป๋าผ้าสกรีนลายของดีคลองเขื่อน

ภาพที่ 7 การฝึกอบรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ก) นมชั้นหวานมะม่วงน้ำดอกไม้ ข) มะม่วงลอยแก้ว

ภาพที่ 8 การฝึกอบรมจัดทำของที่ระลึกเพื่อบอกเล่าเรื่องราวของดีคลองเขื่อน

ภาพที่ 9 ช่องทางออนไลน์ ก) เว็บไซต์ของกลุ่มศรีอยุธยา (www.กลุ่มศรีอยุธยา.com, www.siayutthayanetwork.com) ข) เว็บไซต์ของดีคลองเขื่อน (www.คลองเขื่อน.com)

แสวงหาผลกำไร หากการพัฒนาต้นคว้าตำรับอาหาร ไม่คำนึงถึงแนวคิดดังกล่าว อาจส่งผลให้ยอดการซื้อลดลง ความพึงพอใจของผู้บริโภคลดลง ส่งผลต่อความมั่นคงของธุรกิจในอนาคต

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน
ผลิตภัณฑ์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนสามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชน เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำมะตาด

น้ำผึ้งเข้มข้น และชารามัญ ซึ่งประกอบด้วย ชามะตาด ชาใบกระเจียบ ชาดอกกระเจียบ และชาดอกพิกุล ซึ่งเป็นพืชท้องถิ่นของชุมชน และเป็นอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญ (Liadrokoon et al., 2020) เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับพืชอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญชุมชนมอญบ้านเสากระโดง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลจากการดำเนินงานทำให้ชุมชนมีการปลูกมะตาดและกระเจียบแดงมากขึ้นเพื่อนำไปแปรรูปสร้างมูลค่า มีความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของพืชอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญ และนอกจากนี้การผลิตบะจ่างธัญพืชสุกการผลิตเชิงพาณิชย์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลธารน้ำทิพย์ จังหวัดยะลา (Pinichchan et al., 2020) ศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์บะจ่าง ส่งผลให้ได้สูตรการผลิตบะจ่างที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ได้สินค้าที่มีคุณภาพ และทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาชาวบ้านจากโบราณเป็นผลิตภัณฑ์อาหารชุมชน (Srichaiwong & Waiyaphutra, 2018) ทำผงจากโบราณที่มีกระบวนการไม่ยุ่งยาก อีกทั้งยังสามารถต่อยอดเป็นอาหารสุขภาพอื่น ๆ

การพัฒนาชุมชนต้นแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าชนเผ่าเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Tonglad et al., 2020) ส่งผลให้เกิดกระบวนการพัฒนาครุภัณฑ์แบบของการออกแบบตัดเย็บผ้าชนเผ่าอีกทั้งยังพัฒนากระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ผ้าชนเผ่า เกิดการส่งเสริมครุภัณฑ์แบบ การถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในงานมหกรรมวัฒนธรรมชาติพันธุ์ล้านนาและประเทศอาเซียน และการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุเพื่อรองรับการท่องเที่ยว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย (Manowang et al., 2018) พัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่บอกเล่าเรื่องราว ความเป็นมา ประเพณีและวัฒนธรรม และลักษณะการเรียกชื่อ สี ลาย ของผ้าทอ ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์สามารถสร้างมูลค่าได้มากขึ้น เป็นการส่งเสริมให้มีผลิตภัณฑ์ที่รองรับการท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร โดยอาจจะให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งด้านเกษตร การดำรงชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังนำทรัพยากรมาสร้างรายได้ โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยให้เกิดการอนุรักษ์เพื่อให้เกิดความยั่งยืน (Department of Tourism, 2014)

แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวด้าน

การเกษตรที่สามารถสร้างความบันเทิง โดยให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการสัมผัสวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย นอกจากนี้ยังสามารถซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนและผลิตผลทางการเกษตรเพื่อเป็นของฝากหรือของที่ระลึกกลับสู่ภูมิลำเนา (Department of Tourism, 2014)

แหล่งท่องเที่ยวเกษตรแบบยั่งยืน คือ ระบบการเกษตรที่มีความสมดุลกัน โดยประกอบด้วยคุณค่าด้านองค์ความรู้ ด้านการเกษตร คุณค่าด้านนวัตกรรม จากสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ที่ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ และคุณค่าด้านภูมิปัญญา ซึ่งก็คือสิ่งที่ผสมผสานเข้ากับสภาพของท้องถิ่น เข้ากับวัฒนธรรมของชุมชน (Department of Tourism, 2014)

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วยรูปแบบการท่องเที่ยวทางการเกษตร และกิจกรรมอื่น ๆ ที่สนุกสนาน สามารถสร้างความรู้ให้แก่ผู้เยี่ยมชม และสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร (Khermkhan, 2018) นอกจากนี้การเชื่อมโยงภาคการเกษตรและวิถีชุมชนเข้ากับการท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มมูลค่าและเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน (Noknoi, 2016) ทำให้เกิดการอนุรักษ์ การส่งเสริมการพัฒนาทางการเกษตรที่ยั่งยืน ส่งเสริมการสร้างทางเลือกและสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร โดยสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่

- 1) แหล่งท่องเที่ยวเกษตรในแหล่งท่องเที่ยวหลัก แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอาจไม่จำเป็นต้องมีศักยภาพสูง โดยอาจตั้งอยู่ในทำเลที่สามารถเดินทางได้สะดวก แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เหมาะสมในการพัฒนารูปแบบนี้คือ ตลาดเกษตรกร
 - 2) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่เกษตร และแหล่งเกษตร เป็นแหล่งที่มีขนาดใหญ่และมีความดึงดูดใจสูง โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบนี้เป็นการพัฒนาตลาดเฉพาะกลุ่มที่ต้องการทัศนศึกษา สามารถทำการขายผลผลิตทางการเกษตร การผลิตและวิถีชีวิตซึ่งจะสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สมบูรณ์
 - 3) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในโครงข่ายการท่องเที่ยว เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่กระจายอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ โดยเป็นการผสมผสานระหว่างแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวอื่นจนเป็นสินค้าท่องเที่ยวเดียวกัน
 - 4) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเฉพาะ เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่หายากและมีลักษณะเฉพาะ เช่น แหล่งผลิตไวน์ในประเทศไทย
- การพัฒนาเส้นทางทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้กรณีศึกษาตำบลคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา (Maraphot & Somboon, 2016) พบว่า พื้นที่ตำบลคลองเขื่อนมีทรัพยากร

สินค้าเกษตรและวัฒนธรรมที่เหมาะสมแก่การส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยนักท่องเที่ยวให้ความสนใจ โครงการพระราชดำริ ชมความสวยงามและบรรยากาศ การเรียนรู้การทำสวนผลไม้ การเรียนรู้จากศูนย์เรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญา

สถานการณ์ใหม่ ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

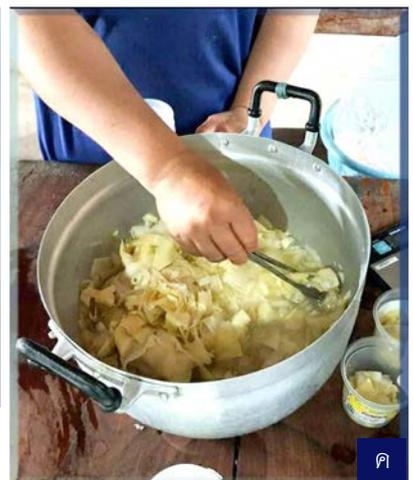
ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่พัฒนากลายเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านคลองเขื่อน นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน ได้เข้าร่วมกิจกรรมการผลิตนมข้นหวานรสมะม่วงน้ำดอกไม้และมะม่วงลอยแก้ว ซึ่งอยู่ในฐานการเรียนรู้มะม่วงด้านการแปรรูป ในโปรแกรมการท่องเที่ยวชุมชนบ้านคลองเขื่อน สัมผัสบรรยากาศวิถีเกษตรริมแม่น้ำบางปะกง นอกจากนี้ยังมีการนำผลิตภัณฑ์ของดีคลองเขื่อน และกระเป๋าผ้าของดีคลองเขื่อน มาจำหน่ายเป็นของที่ระลึก ซึ่งนักท่องเที่ยวบางส่วนสนใจซื้อขณะเรียนรู้ในฐานการเรียนรู้ (ภาพที่ 10)

นอกจากนี้ ชุมชนยังได้รับการเปิดตัวให้เป็นที่รู้จักผ่านช่องทาง การสื่อสารการตลาดที่หลากหลาย เช่น งานแสดงนิทรรศการ

Mango eco create ณ ดิवा รีสอร์ท เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อแสดงศักยภาพและความพร้อมของชุมชนด้านการท่องเที่ยว งานมหกรรมงานวิจัยแห่งชาติ 2563 โดยชุมชนได้นำผลิตภัณฑ์ชุมชนรวมทั้งผลิตภัณฑ์นมข้นหวานรสมะม่วงน้ำดอกไม้มาจำหน่ายส่งผลให้ชุมชนบ้านคลองเขื่อนรวมถึงผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจากทรัพยากรในท้องถิ่นที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนเป็นที่รู้จักมากขึ้น และได้ต่อยอดการจำหน่ายมะม่วงลอยแก้วของชุมชนบ้านคลองเขื่อนในห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล (ภาพที่ 11)

ผู้ประกอบการในชุมชน นำเสื้อและกระเป๋าผ้าที่สะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่ต่อยอดไปสู่การจำหน่ายในงาน “ศิลปาชีพประทีปไทย OTOP ก้าวไกล ด้วยพระบารมี ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี จัดโดยกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ตำบลคลองเขื่อนร่วมกับพัฒนาชุมชนนำผลิตภัณฑ์ไปจัดแสดงจำหน่าย รวมทั้งกระเป๋าผ้าที่ปรับให้เหมาะกับการใส่ของฝากจากคลองเขื่อน (ภาพที่ 12)

ผลของการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ต่าง ๆ การจัดทำ QR code ที่ฉลากของผลิตภัณฑ์ เพื่อเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์สู่การสื่อสารการตลาดออนไลน์ การสื่อสารประชาสัมพันธ์ผ่านภาคีเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชนบ้านคลองเขื่อน และการนำผลิตภัณฑ์ร่วมจัดงานแสดงสินค้าต่าง ๆ ส่งผลให้มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาพัฒนาชุมชนมากขึ้น เกิดการสร้างอาชีพ การทำผลิตภัณฑ์เพื่อรองรับการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งนอกจากจะสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวของชุมชน

ภาพที่ 10 นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมชุมชนบ้านคลองเขื่อน ก) นักท่องเที่ยวชิมผลิตภัณฑ์มะม่วงลอยแก้วหลังกิจกรรมการแปรรูปมะม่วง ข) กิจกรรมการทำนมข้นหวานรสมะม่วงน้ำดอกไม้สำหรับนักท่องเที่ยว ค) กิจกรรมการทำมะม่วงลอยแก้วสำหรับนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 11 มะม่วงลอยแก้วของชุมชนบ้านคลองเขื่อน
วางจำหน่าย ณ ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล

ภาพที่ 12 บูธจัดแสดงสินค้าจากชุมชนบ้านคลองเขื่อน
ในงาน “ศิลปะาชีพ ประทีปไทย OTOP ก้าวไกล
ด้วยพระบารมี”

แล้ว ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่พัฒนา ก็สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนเพิ่มขึ้น โดยผลิตภัณฑ์นมข้นหวานรสมะม่วงน้ำดอกไม้อาจจำหน่ายในราคาหลอดละ 30 บาท เฉลี่ย 20 หลอดต่อเดือน คิดเป็น 600 บาท และมะม่วงลอยแก้ว จำหน่ายในราคากระปุกละ 20 บาท เฉลี่ย 60 กระปุกต่อเดือน คิดเป็น 1,200 บาท โดยทั้ง 2 ผลิตภัณฑ์พร้อมจำหน่าย ณ วิทยาลัยชุมชนกลุ่มผู้ผลิตมะม่วงคุณภาพคลองเขื่อน และเลื่อยี่ตลาของคีตคลองเขื่อน จำหน่ายในราคาตัวละ 180 บาท เฉลี่ย 8 ตัวต่อเดือน คิดเป็น 1,440 บาท กระเป๋าผ้าลายของคีตคลองเขื่อน จำหน่ายในราคาใบละ 69 บาท เฉลี่ย 10 ใบต่อเดือน คิดเป็น 690 บาท ปัจจุบันวางจำหน่ายที่ วิทยาลัยชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านวังควาย หรือติดต่อสั่งซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนผ่านองค์การบริหารส่วนตำบลคลองเขื่อน โดยผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากงานวิจัย สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนบ้านคลองเขื่อน โดยเฉลี่ย 3,000-3,500 บาท ต่อเดือน

ผลกระทบและความยั่งยืน ของการเปลี่ยนแปลง

1) ชุมชนได้รับการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มาท่องเที่ยวภายใน

ชุมชน ส่งผลให้ชุมชนมีผลิตภัณฑ์ที่ใช้ทรัพยากรด้านการเกษตรของชุมชนเป็นฐาน อีกทั้งยังมีผลิตภัณฑ์ชุมชนของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์สินค้าเกษตรของชุมชน

2) ชุมชนได้นำบริบทของชุมชนมาพัฒนาต่อยอดในการสร้างจุดเด่นเพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวของตนเอง รวมทั้งสามารถใช้ทรัพยากรที่โดดเด่นในชุมชนมาต่อยอดเพื่อสร้างแนวคิดในพัฒนาผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ด้วยตนเอง

3) บุคลากรของชุมชน ได้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในการประกอบอาชีพ ซึ่งเดิมทำงานในสวนและมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกน้อย ได้รับการพัฒนาเป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการผลิตและส่งออกมะม่วงแก่นักท่องเที่ยว สามารถบอกเล่าเรื่องราวของดีของชุมชนได้ โดยได้รับการพัฒนาผ่านองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การอบรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ความหมายชุมชน การอบรมเกณฑ์การประเมินการท่องเที่ยวโดยชุมชน การอบรมการพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์บนฐานทรัพยากรชุมชน และการจัดการการท่องเที่ยวโดยแนวทางการปฏิบัติตามมาตรฐานการควบคุมโรคระบาด Covid 19

4) ชุมชนได้พัฒนาปรับปรุงพื้นที่ ให้มีความเหมาะสมและปลอดภัยสำหรับการท่องเที่ยว ได้รับการปรับปรุงป้ายจุดเช็คอินเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว และป้ายแนวทางการปฏิบัติตามมาตรฐานการควบคุมโรคระบาด Covid 19 ที่เหมาะสมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

5) ชุมชนบ้านคลองเขื่อนได้ถูกบรรจุอยู่ในการจัดแคมเปญ เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวของจังหวัดฉะเชิงเทรา ส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องภายหลังสิ้นสุดโครงการวิจัย

6) เกิดการสั่งซื้อสินค้าชุมชนมากขึ้น และสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นภายในชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้รับการพัฒนาสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ตลอดทั้งปี ถึงแม้จะไม่ใช้ฤดูกาลของการออกผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ภายใต้โครงการวิจัย การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงประวัติศาสตร์บนพื้นฐานทรัพยากรชุมชนของเครือข่ายกลุ่มศรีอยุธยา” ภายใต้แผนวิจัย การยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ฯ สัญญาทุนเลขที่ วช.อว.(ก)(กบง)/128/2562

References

- Chachoengsao mango planting information. (2018). Chachoengsao mango information. Retrieved December 12, 2018, from: <http://www.chachoengsao.doae.go.th/ecoplants/mango.html>. (in Thai).
- Department of Tourism. (2014). *Quality standard audit manual tourism oriented agriculture*. Bangkok: Office of Veterans Printing Affairs under Royal Patronage, Ministry of Tourism and Sports. (in Thai).
- Development plan of Chachoengsao province: 2018–2022 Review edition. (2021). Retrieved January 26, 2021, from: http://www.chachoengsao.go.th/cco/images/plan/plan_ccs65.pdf. (in Thai).
- Khermkhan, K. (2018). The perspective of agro tourism development in Thailand. *King Mankut's Agricultural Journal*, 36(2), 162–167. (in Thai).
- Liaotrakoon, W., Liaotrakoon, V., Wongsangtham, W., Suwannaphan, S., Thongrak, P., Duamkhanmanee, R., & Phoondee, P. (2020). Value adding in Mon ethnic food of Mon Ban Sao Kradong community, Phra Nakhon Si Ayutthaya province. *Area Based Development Research Journal*, 12(5), 339–355. (in Thai).
- Manowang, J. Wangtam, C., & Nikom, A. (2018). The production of handicrafts from the local wisdom of elderly to support tourism in Chiang Saen district, Chiang Rai province. *Area Based Development Research Journal*, 10(4), 280–292. (in Thai).
- Maraphot, K., & Somboon, T. (2016). The development of agro-tourism learning route: A case study of Tumbon Khlongkhuean, Chachoengsao province. *Journal of Thai Hospitality and Tourism*, 11(2), 23–36. (in Thai).
- Maraphot, K., Wongsopanakun, R., Thammikun, P., Kodwongsa, T., Somboon, T., Supapa, K., & Kenoung, S. (2019). The development of participation community base tourism in Khlongkhuean sub-district, Chachoengsao province. *Journal of Rajanagarindra*, 15(34), 73–81. (in Thai).
- Noknoi, C. (2016). Agritourism: Concept and experiences. *Journal of Humanities and Social Science, University of Thai Chamber of Commerce*, 36(2), 157–169. (in Thai).
- Pinichchan, G., Pongkaphan, N., Jeharrong, P., Sa-laeh, A., Pu, M., Yeewea, C., & Suwanarat, E. (2020). Development process of grains Ba-Jang for commercial production by community participant in Tannamtip sub-district, Yala province. *Area Based Development Research Journal*, 11(5), 394–404. (in Thai).
- Srichaiwong, P., & Waiyaraphutra, K. (2018). The development of community food product from local wisdom of Ya-Nang leaves. *Area Based Development Research Journal*, 10(2), 160–169. (in Thai).
- Srinukoon, K. (2016). *Recipe development*. Chachoengsao: Rajabhat Rajanagarindra University, Faculty of Science and Technology. (in Thai).
- Tonglad, P., Janasak, S., Changsaard, S., Tikapanya, T., Tonogtanee, P., Kruaphung, S., & Kanjanapon, C. (2020). Practical model of community development for tribal fabric production development to promote community based tourism Lampang province. *Area Based Development Research Journal*, 12(1), 59–76. (in Thai).